

SUD QARORLARINING QONUNIYLIGI VA ASOSLANGANLIGINI TA'MINLASH MASALALARI

Ulmasov Muhridin Bobir o'g'li

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Yurisprudensiya yo'nalishi 2-kurs talabasi

E-mail: ulmasovmuhridin426@gmail.com

Tel.: +998 94 000 03 13

Annotatsiya: Mazkur maqolada sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini ta'minlashning nazariy hamda amaliy jihatlarini ilmiy-huquqiy nuqtai nazardan tahlil qilingan. Sud qarorining qonuniy va asosli bo'lishi odil sudlovning eng muhim mezonlaridan biri ekani, bunday qarorlarni qabul qilishda sudyaning mustaqilligi, dalillarni har tomonlama baholashi va protsessual qonunchilik talablariga qat'iy rioya etishi zarurligi yoritilgan. Shuningdek, sud qarorlarining sifati, ularni yuqori instansiya sudlari tomonidan qayta ko'rib chiqish mexanizmlari, zamonaviy axborot texnologiyalarining sud faoliyatidagi o'rnini hamda sud-huquq islohotlarining ushbu yo'nalishdagi ahamiyati tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: sud qarori, qonuniylik, asoslanganlik, odil sudlov, dalillar, sud hokimiyati, apellyatsiya, kassatsiya, sud amaliyoti, qonun ustuvorligi.

Huquqiy demokratik davlatda odil sudlovni amalga oshirishning asosiy maqsadi fuqarolar hamda yuridik shaxslarning huquq va qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishishda sud tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning qonuniyligi va asoslanganligi alohida ahamiyat kasb etadi. Sud qarori nafaqat muayyan nizoni hal etuvchi huquqiy hujjat, balki sud hokimiyatining adolat va qonun ustuvorligini ta'minlashdagi amaliy ifodasidir. Shu sababli har qanday sud qarori amaldagi qonunchilik talablariga to'liq mos bo'lishi, ish bo'yicha aniqlangan barcha holatlar va ishonchli dalillarga asoslanishi zarur. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida sud-huquq tizimini modernizatsiya qilish, sudlarning mustaqilligini mustahkamlash hamda sud qarorlari sifatini oshirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Sud ishlarini raqamlashtirish, sudyalarning malakasini muntazam oshirish, sud qarorlarining ochiqqligini ta'minlash va protsessual kafolatlarni kuchaytirish ana shu islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu bois sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini ta'minlash masalalarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Sud qarorining qonuniyligi deganda uning Konstitutsiya, qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar talablariga to'liq muvofiq ravishda qabul qilinganligi tushuniladi. Sud ishni ko'rib chiqishda faqat amaldagi qonunchilikka tayanishi,

protsessual normalarga qat'iy rioya qilishi hamda taraflarning huquq va qonuniy manfaatlarini teng asosda himoya qilishi lozim. Qonuniylik tamoyiliga amal qilinishi sud hokimiyatining mustaqilligini ta'minlaydi, fuqarolarning sud tizimiga bo'lgan ishonchini oshiradi va huquqiy davlatning asosiy mezonlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Sud qarorining asoslanganligi esa ish bo'yicha aniqlangan barcha holatlar, dalillar va ularning o'zaro bog'liqligi chuqur tahlil qilinganidan so'ng chiqarilganligini anglatadi. Sud har bir dalilni alohida va boshqa dalillar bilan uzviy bog'liq holda baholaydi. Hech bir dalil oldindan belgilangan ustun kuchga ega emas. Qarorda qaysi dalillarga asoslanilganligi, ayrim dalillar nima sababdan rad etilganligi hamda qo'llanilgan huquq normalari batafsil va aniq ko'rsatilishi zarur. Aynan shunday yondashuv sud qarorining puxta huquqiy asosga ega bo'lishini ta'minlaydi. Sud qarorlarining sifatiga sudyaning kasbiy tayyorgarligi, huquqiy tafakkuri va xolisligi bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sudya ishni ko'rib chiqishda tashqi ta'sir va bosimlardan xoli bo'lishi, faqat qonun va vijdoniga asoslanib qaror qabul qilishi kerak. Shu bilan birga, protsess ishtirokchilarining teng huquqliligi, tortishuv tamoyili, oshkoralik va odillik prinsiplari ham sud qarorining qonuniy hamda asosli bo'lishini ta'minlaydigan muhim omillar hisoblanadi. Taraflarning barcha dalil va vajlari to'liq eshutilishi hamda baholanishi adolatli qaror chiqarish uchun zarur shartdir.

Sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini ta'minlashda apellyatsiya va kassatsiya instansiyalarining faoliyati muhim o'rin tutadi. Agar quyi sud tomonidan moddiy yoki protsessual huquq normalari noto'g'ri qo'llanilgan bo'lsa, yuqori instansiya sudlari bunday xatolarni bartaraf etadi. Ushbu mexanizm fuqarolarning sud qarorlarini qayta ko'rib chiqish huquqini kafolatlaydi hamda yagona sud amaliyotini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli apellyatsiya va kassatsiya tartibi odil sudlovning muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda sud tizimida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ham sud qarorlari sifatini oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron sud tizimi, sud majlislarini audio va video qayd etish, elektron hujjat almashinuvi hamda sud qarorlarini elektron bazalarda e'lon qilish sud faoliyatining shaffofligini kuchaytirmoqda. Bu esa sud qarorlarini tayyorlash jarayonida aniqlikni oshiradi, protsessual xatolarni kamaytiradi va fuqarolarning odil sudlovga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Amaliyotda ayrim muammolar ham uchrab turadi. Ayrim hollarda dalillarning yetarlicha baholanmasligi, qonun normalarining turlicha talqin qilinishi yoki protsessual muddatlarning buzilishi sud qarorlarining bekor qilinishiga sabab bo'lishi mumkin. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun sudyalarning malakasini muntazam oshirish, sud amaliyotini umumlashtirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish va xalqaro huquqiy tajribalarni milliy amaliyotga keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligi odil sudlovning eng muhim mezonlaridan biri hisoblanadi. Qonun talablariga qat'iy rioya qilish, dalillarni har tomonlama va xolis baholash, sudyalarning mustaqilligi hamda protsessual kafolatlarning to'liq ta'minlanishi adolatli sud qarorini qabul qilishning asosiy omillaridir. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlari sud qarorlari sifatini oshirish, sud tizimini yanada shaffof va samarali tashkil etish hamda fuqarolarning sud hokimiyatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Kelgusida sud amaliyotini yanada takomillashtirish, sudyalarning kasbiy salohiyatini oshirish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish orqali sud qarorlarining qonuniyligi va asoslanganligini yanada mustahkamlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining *******"Sudlar to'g'risida"*******gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi.
5. O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi.
6. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi.
7. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining sud qarorlarini qabul qilish va sud amaliyotiga oid qarorlari.